

ОСНОВИ ВІДТВОРЕННЯ ОБ'ЄКТІВ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

Майно підприємства є складною системою, ефективне управління якою в умовах нестабільного зовнішнього та внутрішнього середовища є основою успішного функціонування та розвитку суб'єкта господарювання в цілому. Одним з першочергових завдань управління ним є забезпечення ефективного відтворення його основних об'єктів. Проблеми відтворення об'єктів майна сьогодні актуальні як ніколи, оскільки вони морально та фізично зношені, а також їхній обсяг недостатній для ефективного господарювання.

Питання відтворення майна підприємств знайшли відображення в працях вітчизняних науковців, зокрема Г. Підлісецького, В. Котковського, Т. Старицького, Н. Швеця та інших.

Автори економічної енциклопедії визначають відтворення як економічну категорію, що означає безперервне відновлення виробництва товарів, послуг та духовних благ, на основі якого здійснюється відтворення всіх елементів економічної системи – продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та виробничих відносин (або відносин економічної власності), а також господарського механізму.

Якщо розглянути об'єкти майна, то в економічній літературі найбільша увага приділяється відтворенню основних засобів.

При формуванні та використанні об'єктів майна підприємств розрізняють просте, звужене та розширене відтворення. Просте відтворення здійснюється в незмінних обсягах для відновлення спожитих факторів виробництва і забезпечення безперервності його функціонування. Розширене відтворення підприємства передбачає кількісний та якісний розвиток виробничих факторів і інших складових майна, які забезпечують вищу результативність його діяльності. Звужене відтворення характеризується повторенням об'єктів в обсягах, що є меншими, ніж у попередньому періоді. Саме даний вид відтворення є характерним для періоду економічних криз, коли підприємства змушені споживати повністю новостворену вартість. Певною мірою звужене відтворення об'єктів майна є наслідком призупинення надходжень інвестицій, дії недосконалої амортизаційної політики, збитковості і неплатоспроможності підприємств.

При обґрунтуванні видів відтворення майна необхідно виокремити типи розширеного відтворення – екстенсивний та інтенсивний.

Екстенсивний тип розширеного відтворення об'єктів майна передбачає зростання їх обсягів за рахунок залучення все нових трудових, матеріальних та фінансових ресурсів без поліпшення та вдосконалення технічної і технологічної основи виробництва та організації праці.

Інтенсивний тип відтворення передбачає зростання обсягів майна завдяки підвищенню ефективності їх використання, тобто за умови більш досконалої організації праці, яка дозволяє одержувати кращі результати з меншими затратами праці та всіх видів ресурсів і кращого матеріально-технічного оснащення процесу виробництва.

Розширене відтворення об'єктів майна і формування на його основі інвестиційно-інноваційної бази розвитку підприємств є однією з найактуальніших проблем в Україні. Без швидкого та ефективного її вирішення неможливо зайняти власну нішу на зовнішньому ринку і своє місце у світовому розподілі праці, а також забезпечити євроінтеграцію як стратегічну мету трансформації національної економіки.

На відтворення об'єктів майна впливає ряд факторів:

1. Стадія розвитку підприємства та його майна. Залежно від того, на якій стадії розвитку знаходиться підприємство, виникає необхідність в залученні майнових об'єктів та в відповідних обсягах відтворення.

2. Державна політика, яка реалізується шляхом податкової, грошово-кредитної та амортизаційної політики.

3. Активізація горизонтальних господарських зв'язків між багатьма підприємствами і організаціями або вдосконалення територіальної організації виробництва. Даний напрям реалізується через утворення об'єднань підприємств, які поєднують рухоме та нерухоме майно і, таким чином, створюють передумови для отримання в майбутньому переваг для відтворення об'єктів майна, які набагато перевищують можливості окремо взятих підприємств.

4. Стан об'єктів майна підприємства. Кількісний та якісний стан майнових об'єктів безпосередньо впливає на обсяги необхідного відтворення, його вид та джерела здійснення. Майно підприємства, що містить у своєму складі морально та фізично зношені засоби, вимагає більших інвестицій, акумуляції внутрішніх джерел фінансування та розширеного типу відтворення.

5. Ефективність господарювання підприємства. Майно підприємства реалізується в процесі

діяльності останнього через величину господарського потенціалу, який відображається доходом та елементами доданої вартості підприємства.

6. Розвиток орендно-лізингових відносин. У підприємств для формування об'єктів майна часто не вистачає власних коштів, інвестиційних ресурсів і можливостей залучити зовнішніх інвесторів. Розв'язати такі проблеми можна за умови використання лізингу, який є специфічною формою фінансування капіталовкладень і може певною мірою виступати альтернативою банківському кредитуванню.

7. Науково-технічний прогрес. Використання підприємствами нової техніки, технологій та інформаційних систем дає можливість з більшою продуктивністю та якістю здійснювати оновлення об'єктів майна. Науково-технічний прогрес дає можливість сформувати більш досконалу структуру майна, об'єкти якого будуть давати максимальну віддачу при мінімальних затратах на їх обслуговування.

У цьому зв'язку одним з першочергових завдань в управлінні майном є відтворення його об'єктів у формі необоротних та оборотних активів, а також елементів інтелектуального капіталу. Об'єкти майна можна відтворити, використовуючи постійні (безповоротні), тимчасові (поворотні) джерела, а також цільові надходження коштів та благодійні внески.

Базою постійних джерел відтворення об'єктів майна є амортизація, прибуток, внески засновників та державне фінансування з бюджету, яке здійснюється на безповоротній основі. При відсутності необхідних обсягів власних фінансових ресурсів для відтворення підприємства можуть залучити короткострокові та довгострокові тимчасові (поворотні) джерела, серед яких виокремлюються кредити, лізинг (оренда), кредиторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) та поворотне бюджетне фінансування.

Серед інструментів відтворення об'єктів, крім безпосередніх джерел, використовуються й супутні, які в процесі свого використання утворюють постійні джерела фінансування. Це дотації з бюджету та виручка від ліквідації активів. Ці фінансові ресурси як джерела відтворення досить суперечливі, оскільки вони включаються до складу доходів підприємства і утворюють його прибуток.

Постійні та тимчасові джерела відтворення об'єктів майна збільшують сукупні ресурси підприємства, які будуть використані ним в процесі оновлення. Але економічна природа цих джерел різна. Так, якщо тимчасові джерела тільки нарощують майно, то постійні ще й спрямовуються на покриття вартості використання як кредитів, так і лізингу. Якщо підприємство не має можливості сплатити проценти за користування кредитно-лізинговими коштами або отримує збитки, вартість сукупного майна буде зменшуватись.

При виборі джерел фінансування процесу відтворення майна підприємств важливу роль можуть відігравати банківські депозити. Так, наприклад, якщо ставка на депозит є вищою порівняно з процентом за використання банківського кредиту, суб'єкту господарювання вигідно користуватись тимчасовими ресурсами, нарощуючи таким чином постійні джерела відтворення об'єктів майна підприємства, акумулюючи їх в банку і розраховуючись при цьому за зобов'язаннями, здійснюючи відтворення та отримуючи приріст фінансових ресурсів за умовами депозитного договору.

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що відтворення об'єктів майна є системним процесом, продуктивне використання якого дає можливість в цілому розвиватись суб'єкту господарювання. В сучасних непростих умовах господарювання, вітчизняні підприємства для покращення власного фінансово-господарського потенціалу мають застосовувати інноваційне розширене відтворення об'єктів майна, що дасть можливість оптимізувати ефективність формування та використання даних об'єктів.